

De Grote Voordijk

J.v.Hell

Inleiding

Van veel Puttense boerderijen gaat de geschiedenis terug tot aan of in de Middeleeuwen. Wel vallen er, naarmate men verder teruggaat in de tijd, grotere gaten tussen de overgeleverde gegevens. Maar het lijkt toch niet onverantwoord om te denken dat wanneer het Hoogadelijk Jufferenstift in Elten in t 1400 één boerderij heeft in Nulde, dat omstreeks 1650 dag "erff ende goet" De Olde Oven héét en dat er in 1780 nog altijd één Eltens goed in Nulde is De Olde Oven, dat het steeds om dezelfde boerderij gaat. En als het klooster in Werden rond 1200 twee boerderijen in Nulde heeft men die vanaf ca. 1500 ononderbroken kan volgen, dat het dan steeds dezelfde erven betreft.

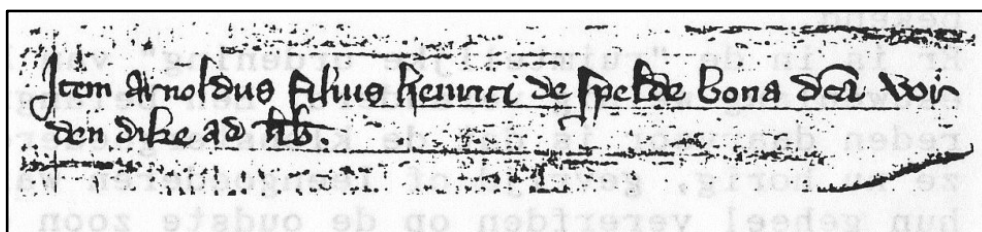
Het is niet toevallig dat hierboven twee kloosters genoemd worden. Juist omdat een groot gedeelte van Putten inclusief het grondgebied van het later van Putten afgesplitste Nijkerk - eigendom was van geestelijke instellingen is er zoveel over bekend.

Er is in de "ruimtelijke ordening" van Putten eeuwenlang weinig veranderd. Een belangrijke reden daarvoor is dat de kloostergoederen, of ze nu horig, gevrijd of leengoederen waren in hun geheel vererfd op de oudste zoon of dochter. Omdat de kloosters die in Putten eigendommen hadden - Paderborn (Kelnarij), Elten en Werden - in Duitsland lagen, bleven zij ook na de Reformatie, aan deze kloosters in eigendom tot aan de Franse tijd. Daarna raakten vele van de boerderijen in handen van grootgrondbezitters. Daardoor werd tot op de huidige dag toe splitsing van de goederen voorkomen.

Naast de hierboven genoemde kloosters waren er nog andere grondheren: o.a. de graven, later hertogen van Gelre en de familie van Putten. Dit riddermatige geslacht woonde op het huis Putten bij Elburg. Zij hadden in Putten een hof", waarschijnlijk de ook elders in dit boek genoemde latere Grote en Kleine Hoef en nog andere bezittingen waaronder het leengoed De Voordijk.

De naam

De naam laat zich betrekkelijk eenvoudig verklaren. De oudst bekende vorm spreekt voor zich voor den dike". In de bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Leiden wordt een handschrift bewaard: Staat der bezittingen van Herbertus van Putten, uit ca. 1313. Daarin wordt vermeld (zie illustratie) Item Arnoldus filius Henrici de Spelde bona vor den dike ad libras. Uit de naam blijkt dat in 1356, toen Hertog Reinald III van Gelre aan de "gemegne erffgenaemen van Putten en van der Nijkercken" toestond om de Erckemeden te beveiligen tegen het zeewater door het aanleggen van een dijk, er niet aan iets geheel nieuws begonnen werd. Een

eerste (stuk) dijk moet toen al geruime tijd bestaan hebben.

Bekend is dat sinds 1356 het dijklichaam herhaaldelijk landinwaarts is verplaatst. Maar uit de naam en plaats van deze boerderij lijkt mij toch voort te vloeien dat de dijk altijd op deze plaats begonnen is. In het Rijksarchief in Arnhem wordt het leenregister van het huis Putten bewaard. Daarin worden de bezitters/beleenden van het goed Voor den Dijk van 1482 tot 1664 vermeld.

Voor den Dijk

Gerrit van Spuede de jonge hefft ontfangen dat goet geheyten Voor den Dijk ten Zutphensche Leenrechts mit een pondt 't verheergewaden beheltlijck mij ende eener ijgelijck sijnes rechts (Actum) 1482 Dinsdag na Agniete

- Zutphens leenrecht; ten aanzien van leengoederen waren meerdere systemen van rechtsregels mogelijk. In deze streken vooral ten Utrechtse" of "ten Zutphensche rechte". Het belangrijkste verschil was dat bij het Utrechtse de goederen alléén in de mannelijke lijn konden vererven, terwijl bij het Zutphense leenrecht zowel zonen als dochters konden erven
- verheergewaden; oorspronkelijk werd het uitgeven van goe-

deren in leen vooral gedaan aan militairen. Dezen gaven als blijk van erkenning van hun leenman zijn aan de leenheer een stukje militaire uitrusting (heer=leger). Bijvoorbeeld een paar handschoenen. De witte pauweveren die de leenman van het huis van Staverden aan de hertogen van Gelre moest geven dienden voor de helmbos van de hertog. Later werd het heergewaad vervangen door een (klein) geldbedrag. In dit geval dus een "pondt", in het Latijn: libra. De £ van het Britse pond herinnert nog aan dat Latijnse woord.

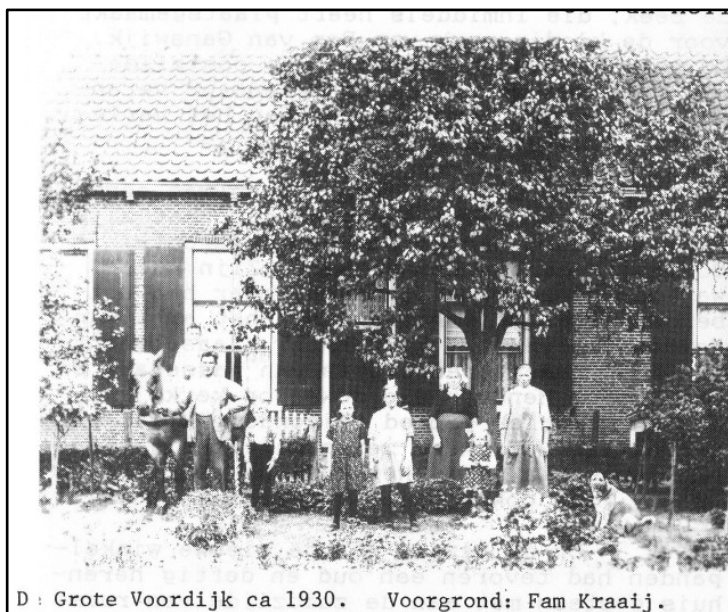
- Dinsdag na Agniete; in die tijd gebruikte men zelden zoals wij de ... dag van de maand De datering werd bepaald door bekende heiligen- dagen. De naamdag van de heilige Nicolaas was 6 december. Sint Nicolaas-avond wil zeggen de dag voor die naamdag, dus 5 december. Zo is ook Mey-avond de 30e April. In volkspreuken en weerrijmpjes leeft dat gebruik nog voort. Andijvie mag je niet zaaien voor St. Jans (24juni) en "wie knollen wil eten moet Sint Jouwk (Jacob), 25 juli) niet vergeten, enz. Sinte Peter (in de vasten) 22 februari was de dag waarop pacht van boerderijen inging. Aan die gewoonte hield, meen ik, de onlangs overleden jhr. F.C.J. Schimmlpenninck nog altijd vast. In 1482 viel St. Agnietendag op zondag 21 januari. De acte werd dus opgemaakt op 23 januari.

Van Gerrit van Speulde is de Voordijk vererfd op (waarschijnlijk) zijn dochter Griete, die op 25 februari 1500 trouwde met Willem van Broekhuysen. Na het overlijden van Griete werden met toestemming van de leenheer - Willem en Derck van Broekhuysen ieder voor de helft bezitter van het goed. De helft van Willem bleef tot 1596 aan leden van de familie van Broekhuysen. De andere kwam aan Jochum (Joachim) Vlyck, die in of vóór 1607 overleed. Diens weduwe Lubbertjen hertrouwde in 1619 met Wolter Aris.

In 1625 werd Beert Joachim Vlyck beleend. Hij is waarschijnlijk kinderloos overleden. Al vóór zijn dood vroeg hij toestemming om het leen over te dragen aan zijn broer Hendrick (1657). Deze laatste heeft er niet lang plezier van gehad want in 1663 werd Maes van Hasel, als gevolmachtigde van Bijtjen, oudste dochter van Hendrik, beleend. Deze Bijtjen kocht het goed op 17 februari 1664 vrij van de leenplicht, zodat de Voordijk uit het leenregister

van het Huis Putten verdwijnt.

Of het in de eeuw daarna in de families is gebleven of dat het daarin tussen 1731 en 1779 is teruggekeerd is (nog) niet bekend. Uit een in 1779 opgemaakte inventaris van de boedel van wijlen Gerrit Berends Vlieck en zijn tweede echtgenote Jannetje Gerrits van de Mheen blijkt dat zijn "staande ehe" (tijdens hun huwelijk) hebben aangekocht o.m. het erf ende goet

genaamt de Voordyck bestaande in huys, hoff, schuur, bergen en schot, opgaande boomen, met de hofstede en (het stuk land) de Bleut groot 2 morgen.

Hun zoon Gerrit, op 6 mei 1770 getrouwd met Gerritje Lammerets, kreeg de Voordijk. Van hem kwam het aan zijn dochter Evertje, gehuwd met Gijsbert van Meerveld. Bij de boedelscheiding van dit echtpaar in 1826 kwam de Voordijk aan haar dochter Gerritje, die gehuwd was met Gijsbert van Winkoop. Hun zoon Bessel trouwde 10 april 1852 met Maria van Hell. De volgende eigenaresse van de Voordijk was hun dochter Gijsbertje, die blind werd en dan ook in de wandeling "bliende Giesbertje" genoemd werd. Haar zuster Gerritje was getrouwd met Jan Loyen. De Voordijk is nu nog eigendom van en wordt bewoond door leden van deze familie. Helaas is enkele jaren geleden het voorhuis afgebroken.

+++